

Nr 259.

Av herr **Wagnsson**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om villkorlig dom, m. m.

Det genom Kungl. Maj:ts proposition nr 86 för riksdagen framlagda förslaget till ny lag om villkorlig dom innebär en väsentlig utvidgning av det område inom vilket villkorlig dom kan komma ifråga. I det sakkunnigbetänkande som ligger till grund för propositionen framhålles att den villkorliga domen, sådan som den utformats i förslaget, i många fall torde vara ägnad för sådana lagöverträdare vilka äro av sådan sinnesbeskaffenhet som i 5 kap. 6 § strafflagen sägs (Stat. off. utr. 1937: 38 s. 59). Verkställda utredningar hava visat, att det redan nu ganska ofta förekommer att domstolarna meddela villkorlig dom beträffande brottslingar, vilka konstaterats vara icke fullt tillräkneliga. Delade meningar torde icke råda därom att villkorlig dom i åtskilliga fall bör försökas i fråga om vissa psykiskt abnorma brottslingar, särskilt yngre sådana. Såsom en hithörande typ har nämnts vissa debila eller imbecilla brottslingar med någorlunda normalt utvecklat känsloliv samt personer vilkas brottslighet sammanhänger med pubertetsutvecklingen eller med neurotiska rubbningar framkallade av psykologiskt ogynnsamma förhållanden under uppväxtåren.

De svårigheter som möta vid bekämpandet av brottslighet hos psykiskt abnorma personer äro emellertid icke lösta därmed att man utvidgar möjligheterna att meddela villkorlig dom. Man måste ju också se till att lämpliga skyddsåtgärder stå till förfogande beträffande dem som icke låtit sig tillrättas genom den villkorliga domen. I fråga om brottslingar som vid brottets begående varit av sinnesbeskaffenhet som i 5 kap. 6 § strafflagen sägs kunna domstolarna, enligt lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, vilken lag är avsedd att ersätta tidigare lagar i ämnet, i stället för straff ådöma förvaring i säkerhetsanstalt. I vissa fall kan sådan förvaring, om anstånd med villkorligt ådömt fängelse eller straffarbete på grund av nytt brott eller på annan grund förklaras förverkat, träda i stället för frihetsstraffet (2 § i 1937 års lag).

Enligt lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran och lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse äga domstolarna rätt att i vissa fall då fråga är om unga brottslingar i stället för att döma till fängelse eller straffarbete förordna om tvångsuppfostran resp. ådöma ungdomsfängelse. Möjlighet att villkorligt uppskjuta verkställigheten av sistnämnda båda skyddsåtgärder har icke beretts. Däremot finns möjlighet att, om anstånd med villkorligt ådömt frihetsstraff förverkats, utbyta detta straff mot tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse (2 och 3 §§ i nyssnämnda båda lagar). Enligt uttalan-

den vid tillkomsten av dessa båda lagar äro däri medgivna särskilda skyddsåtgärder dock icke avsedda för psykiskt abnorma unga brottslingar (Stat. Off. Utr. 1935: 67 s. 28; prop. 1937 nr 27 s. 28; första lagutskottets utlåtande 1937 nr 11 s. 25; Stat. off. utr. 1934: 52 s. 42; prop. 1935 nr 200 s. 36; första lagutskottets utlåtande 1935 nr 52 s. 19).

Då en brottsling befunnits vara förminskat tillräknelig och erhållit villkorlig dom, men sedermera gör sig skyldig till förfarande som medför att anståndet förklaras förverkat, finnes enligt gällande lag således endast två möjligheter, nämligen att förordna om förvaring därest betingelserna därför anses vara för handen eller att verkställa vanligt tidsbestämt fängelse- eller straffarbetsstraff. Det torde sedan länge vara allmänt erkänt att här föreligger en lucka i lagens möjligheter, vilken lucka bör utfyllas. Förhållandet är detsamma i fråga om sådana förminskat tillräkneliga brottslingar vilka icke erhålla villkorlig dom.

Att denna lucka icke blivit utfylld vid tillkomsten av lagarna om tvångsuppfostran och om ungdomsfängelse sammanhänger tydligen därmed att man tänkt sig tvångsuppfostrings- och ungdomsanstalterna enhetliga och avsedda endast för psykiskt normala personer, vilka kunde anses mottagliga för den uppfostrande behandling som de nämnda skyddsåtgärderna innebära. Nyssnämnda lucka blev icke heller utfylld vid 1938 års beslut om upprättandet av en särskild anstalt för psykiskt abnorma skyddshemselever (Stat. off. utr. 1937: 46 s. 18; prop. 1938 nr 198 s. 12). Anledningen härtill synes ha varit att man ansett det böra bero på en framtida prövning, sedan erfarenhet hunnit förvärvas, huruvida nyssnämnda anstalts uppgifter borde utvidgas till att omfatta jämväl vissa minderåriga kriminella psykopater.

Att bristen på rationella skyddsåtgärder beträffande unga kriminella psykopater verkligen i praktiken gjort sig påmint får anses framgå därav att domstolarna, mot vad som tydligt uttalats vid lagarnas tillkomst, döma dylika brottslingar till tvångsuppfostran och ungdomsfängelse. Lagstiftarens tanke att hålla dessa anstalter fria från mindre uppfostringsbara element har således icke blivit förverkligad.

Det torde därför vara anledning att nu i samband med den villkorliga domens utvidgning beträffande de förminskat tillräkneliga och i samband med de föreslagna ändringarna i lagarna om tvångsuppfostran och ungdomsfängelse på nytt upptaga frågan om behandlingen av yngre, psykiskt defekta brottslingar. Den bästa lösningen synes vara att lagarna om tvångsuppfostran och ungdomsfängelse bli tillämpliga å alla för vilka ifrågasvarande skyddsåtgärder äro lämpligare än vanliga straffarter. För att uppfostringsarbetet i fråga om de psykiskt normala icke skall förryckas blir det då nödvändigt att skapa möjlighet till differentiering beträffande klientelet, så att de abnorma intagas å särskilda anstalter eller särskilda avdelningar.

Det bör icke åligga domstolen att träffa avgörande angående den dömdes hänförande till viss grupp, utan överförande från anstalt för normala till anstalt för abnorma och tvärtom vara möjligt, när det vid verkställigheten visat sig påkallat. Övervägas bör huruvida icke abnorma kriminella i viss utsträckning skola kunna omhändertagas å anstalter för psykiskt abnorma skyddshemselever, såsom tidigare föreslagits (Stat. off. utr. 1937: 46 s. 19; prop. 1936 nr 219 s. 194). För att möjliggöra det här föreslagna omhändertagandet av unga psykiskt abnorma brottslingar böra således vissa ändringar i lagarna om tvångsuppfostran och om ungdomsfängelse vidtagas.

Ett spörsmål som i samband med den föreslagna ändrade lydelsen av 19 § i lagen om ungdomsfängelse bör upptagas till prövning är förhållandet mellan ungdomsfängelsenämnden och åklagarmyndigheten. Enligt nämnda lagrum ankommer det i Stockholm på förste stadsfiskal och eljest på landsfogde att *efter nämndens hörande* avgöra, huruvida i vissa angivna fall åtal lämpligen bör ske. Att ungdomsfängelsenämnden skall höras grundar sig givetvis därå att nämnden har den grundligaste kännedomen om vederbörande och är särskilt kapabel att uttala sig om den i varje särskilt fall lämpliga behandlingsformen. Lagstiftaren har hittills icke givit nämnden vetorätt i åtalsfrågan och en dylik rätt vore måhända i strid mot den självständiga ställning som åklagarmyndigheten i vårt land sedan gammalt haft. Emellertid torde det böra skapas garantier för att en särskilt noggrann prövning av åtalsfrågan kommer till stånd i de fall där nämnden avstyrkt åtals anställande. Sådana garantier torde kunna vinnas om till 19 § i lagen om ungdomsfängelse infördes ett stadgande av innebörd att, där ungdomsfängelsenämnden avstyrkt åtals väckande, talan finge föras allenast efter justitiekanslerns förordnande.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta dels sådan ändring av lagarna om tvångsuppfostran och om ungdomsfängelse, att domstol beredes möjlighet att förordna om tvångsuppfostran eller ådöma ungdomsfängelse i alla de fall då dylik skyddsåtgärd är lämpligare än vanliga straffarter och dels den ändring av 19 § i lagen om ungdomsfängelse som ovan angivits.

Stockholm den 21 mars 1939.

Ruben Wagnsson.